

Zuallererst danke ich für die Gelegenheit, auf der Konferenz sprechen zu dürfen. Ich halte das 50-jährige Jubiläum der Aufnahme diplomatischer Beziehungen zwischen Deutschland und Ungarn für ein wichtiges und feierliches Ereignis und es ist richtig und angemessen, dies mit einer hochkarätigen Konferenz und angesehenen Teilnehmern zu feiern. Für mich ist der Ort nicht neutral, sondern symbolisch. Ich betrachte die Andrassy Universität als eine wichtige Einrichtung, über ihre Rolle in der Hochschulbildung hinaus, gerade in Bezug auf die deutsch-ungarischen Beziehungen. Als erster Ehrensator der Universität habe ich in den vergangenen mehr als zwei Jahrzehnten, wie auch jetzt und in Zukunft, ihre Existenz und Aktivitäten unterstützt und werde dies auch weiterhin tun. Aber bitte erlauben Sie mir, als Abgeordneter des Ungarischen Parlaments und ehemaliger ungarischer Minister für Bildung und Kultur, den weiteren Teil meiner Rede auf Ungarisch zu halten.

A diplomáciatörténetnek megvan a saját metódusa, hogyan lehet és kell értelmezni és értékelni egy kapcsolatrendszer legyen az többirányú vagy éppen bipoláris. Az 50 évvel ezelőtt történt fontos esemény, nyilván sajátos abban a tekintetben, hogy a II. Világháború után kialakult szisztéma határozta meg az alapjait. A kettéosztott Európa nyilván az előzményekből fakadó legmesterségesebb következménye a kettéosztott Németország lett – ezen belül a kettéosztott főváros Berlin –, ami azt is hozta magával, hogy ideológiai alapon míg a korábbi ország egyik részével természetes volt a kapcsolat – NDK –, a másik részével évtizedeknek kellett eltelni, míg a rendezés egyáltalán szóba jött.

És ha már diplomáciatörténetnél tartunk épp az ilyen pillanatok vizsgálata az egyik legérdekesebb. Mi az, hogy szóba jött? Mi van a mögött, hogy diplomáciai kapcsolatfelvétel? Egy kétoldalú kapcsolatot rögzítő okmány aláírása, egy kézfogást megörökítő fotó, egy korabeli híradó beszámolója mögött milyen háttér folyamatok húzódnak?

Az egykori NSZK-ban és a korabeli Magyar Népköztársaságban nagyjából egyidejűleg fogalmazódott meg a döntéshozó körökben, hogy a világháború lezárását követő merev helyzeten érdemes lenne megkísérelni az enyhítést. Azért kell ilyen körülményesen fogalmaznom, mert ilyen körülményes volt. Mindkét ország szuverenitása erősen korlátozott volt, más és más módon, de egyértelműen. A magyar politika Kádár János hatalomra kerülése után egy bő évtizeddel gazdasági változtatásokban gondolkodott, a kor fogalmai szerint új gazdasági mechanizmus kiépítését akarta, amely bár csak részeredményeket hozott – a keményvonalasok fél évtized után befagyasztották –, mégis elmozdulásnak minősült, egy politikai kísérletnek, amely nem az utcán, nem felkeléssel, forradalommal akart változtatni, hiszen jól látható volt úgy 1956-ban Magyarországon, mint 1968-ban Csehszlovákiában, hogy erre a főhatalom a legkíméletlenebbül reagál és minden további nélkül katonai erővel vérbe fojtja. Ezt felismerve tették meg az úgynevezett reformerek Magyarországon az első módosításokat s kívánták gazdasági, belső változtatásokkal alakítani a helyzetet. Mindenki, aki összefüggéseiben látta a

dolgokat, tudta, hogy elmozdulásról van szó, olyan lépéssorozatról, amelynek érdemes jelentőséget tulajdonítani. Rianásnak hívja a magyar nyelv, amikor a befagyott folyón megreped a jégtábla és ez a törés hangot ad ki magából. Akinek volt füle a nemzetközi politikában, hallotta ezt a hangot, ezt a politikai rianást, amely Magyarországról hallatszott.

Másik oldalról egészen döbbenetes hatású lépések előkészítése történt. Olyan lépéseké, amelyek a nemzetközi kapcsolatok egészére, nem túlzás, világméretben volt hatással. Willy Brandt és társainak nyitása, a politikai tartalmi kérdések és a szimbolikus megjelenítés összekapcsolása elképesztő visszhangra találtak. Joggal. A varsói gettó előtt térdeplő német kancellár képe bejárta a világsajtót és azt üzenete jöhet valami más, valami emberibb. Ahogy három évvel később Golda Meir meghívására Izraelbe látogatott és az Ószövetségből idézve olvasott fel a Yad Vashem intézetben. Kreisky, nagyszerű osztrák kortársa és barátja írta: A politikának víziókra van szüksége! Politik braucht Visionen! És én ezt itt, ezen a helyen kiemelkedő jelentőségű gondolatnak ítélem.

Tehát azt láthatjuk, hogy a vasfüggöny két oldalán a 60-as évek végére, a 70-es évek legelejére olyan politikai mozgások kezdődtek, amelyek – bár megjelenésükben más és más képet mutattak, jellegükben nagyon is hasonlítottak egymásra és céljaikat tekintve – tudniillik, hogy változtatni kell a bemerevedett és természetellenes helyzeten – egyeztek. Ilyenkor a közvetlen kapcsolatfelvétel, a tervek összehangolása politikai lehetőség, megvalósítása akarat és tehetség dolga. És ennek felismerése és leírása nem olyan egyszerű, mint ahogy azt késői okoskodók mutatják.

A személyiségről és a tehetségről kell beszélni. A személyiség szerepének megítélése a történettudomány egyik legvitatottabb, egyben legizgalmasabb kérdése. Nyilván kategorikusan eldönthetetlen, de az álláspontok kifejtése sokat hozzatett és hozzátesz a múlt és a körülöttünk zajló események megértéséhez. A politikát, de egyébként nem csak a politikát, a közgondolkodást erősen befolyásoló személyiségek hatása a XX. században és különösképp annak második felében igen jelentősen átalakult. Tudatos és szervezett befolyás, mint társadalmi jelenség mindig is létezett, mióta az ember társadalmat alkot, de annak formái folyamatosan változtak. A tömegmédiá, először a rádió, majd később a televízió elterjedésével azonban minőségi ugrás következett be. A politikus, a színész, a legszélesebb értelemben vett közszereplő beköltözött a családi otthonokba, megjelenése, hangja, gesztikulációja, mozgása közvetlen tapasztalattá vált százezrek, majd milliók számára. Felismerték az adott vezető arcát, megismerték a hangjáról még akkor is, ha személyesen, face-to-face soha nem találkoztak vele. Tömegek tudtak véleményt alkotni hétköznapi, otthoni tapasztalataik alapján egyikről és másikról, és természetesen egyre kifinomultabb és egyre profibbá vált az a technika is, hogy maga a szereplő alakítsa ezen csatornákon keresztül a róla alkotandó képet. A 60-as, 70-es évek európai politikája úgy gondolom, nagyot alkotott ebben. Megváltozott a politikusi tehetség kategóriája, megőrizve alapvető követelményeket, nagy mértékben kibővítette azt. Willy Brandt, Helmut Schmidt, Francois Mitterrand, Bruno Kreyski,

majd Helmut Kohl, Giulio Andreotti és természetesen folytható a sor megtestesítette ezt az új, modern lehetőséget és elvárást. Fél évszázad, vagy közel fél évszázad múltán nyugodt szívvel kijelenthető: kiemelkedő színvonalú gárdáját alkották az európai politikának. A mindenkori európai politika mércéjével is. Képesek voltak tehetségüket képzéssel és szorgalommal formálni és elkötelezettséggel párosítani. Minden kétséget kizáróan rendelkeztek vízióval, a társadalmi és nemzetközi együttélés modern szabályai kialakításának víziójával, amelynek kerete a béke volt. Sokáig olyan természetesnek tűnt ez nekünk, hogy nem is emlegettük. Természetes volt, hogy a konfliktusokat, a vitákat békés úton rendezzi a politika. Ezeket a nagyszerű embereket, döntéshozókat ideológiai különbségek ellenére összekötötte ez a hit és meggyőződés. Ennek a gondolkodásnak volt eminens része a német keleti nyitás, amiben fontos mérföldkő a német-magyar előzetes tárgyalások sora, majd 1973. december 20-án a diplomáciai kapcsolatok felvételének hivatalos aláírása.

A felszínes szemlélő hajlamos lehet azt hinni, hogy ha két ország viszonyrendszere normalizálódik, ha az alap biztos, akkor onnantól kezdve minden csak jobb lehet, a fejlődés egyenletesen javul, a kétoldalú kapcsolatok nem is lehet másképp, csak hogy erősödnek. És miért ne hinné így? Ha nincs baj, akkor minden rendben – gondolhatja -, sajnos ez nem így van. És még ezen az ünnepi rendezvényen, konferencián is hünek kell lennünk a magunk elé támasztott követelményekhez. Ez nem így van. És most éppen nincs így!

Es gab Höhepunkte und Tiefpunkte, herausragende Perioden und Krisensituationen. Aber was ist unsere Aufgabe? Was ist die Aufgabe derjenigen, die nicht alltägliche Sorgen, ermüdende arbeitsbedingte Probleme oder gar feierliche Ereignisse, von vielen gesehene Fernsehinterviews sehen? Was ist unsere Aufgabe, die wir unter allen Umständen, in guten wie in schlechten Zeiten, Anhänger der deutsch-ungarischen Freundschaft und Zusammenarbeit sind? Was ist unsere Aufgabe, für diejenigen von uns, für die nicht die aktuellen täglichen oder wöchentlichen Verhältnisse entscheidend sind, sondern ein langfristiges und stabiles deutsch-ungarisches Beziehungsnetz? Es gibt Analytiker, die neutral, unparteiisch sein können und sogar in der Sprache der Zahlen darstellen können, was gut und was schlecht ist, was Interesse ist und was dem entgegensteht. Es gibt solche, die den Schwerpunkt in anderen Bereichen sehen – sei es im Osten oder im Westen –, die nicht selten ihre eigene Haltung ändern und mal den Osten, mal den Westen als den jeweils aktuellen Bezugspunkt betrachten. Wir gehören nicht zu diesen Gruppen, wir sind keine unabhängigen Analytiker und wir sehen, wie viel sich in der Welt ändert, und wir sehen auch, wie Europa aussieht, unser Europa, unsere Europäische Union auf der Karte, und darin, wo Ungarn und Deutschland auf der Karte liegen. Deshalb sehen wir nicht zielorientiert, was wir als wichtig erachten und was im Interesse unseres Landes ist. Wir sind tatsächlich engagierte Anhänger der Stärkung der deutsch-ungarischen Beziehungen. Und das ist keine rechts- oder linksgerichtete Kategorie. Es ist keine konservative, sozialdemokratische oder liberale

Perspektive. Es ist das Erkennen der *longue durée*, des langen Zeitraums. Es ist die Anerkennung der großartigen These von Fernand Braudel, dass es Prozesse und Interessen gibt, die Generationen und Generationen überspannen, und wir sehen und wissen, dass die Stärkung der deutsch-ungarischen Beziehungen ein solches langfristiges gemeinsames Interesse ist. Deshalb verpflichten wir uns, die Beziehungen zwischen Deutschland und Ungarn zu stärken und zu entwickeln. Es gibt und hat immer diejenigen gegeben, die sagen, dass man zuerst abreißen muss, um zu bauen, dass das Schaffen von Neuem notwendigerweise den Abriss des Alten mit sich bringt. Ich gehöre nicht zu diesen, ich bin kein Anhänger der Zerstörung. Als Ungar und Europäer glaube ich an Kontinuität, daher ist unsere Aufgabe jetzt, die bestehenden Brücken zu bewahren. Die Bewahrung von Brücken, die Ungarn und Deutsche, ungarische und deutsche Gemeinschaften, ungarische und deutsche Universitäten verbinden, die Bewahrung von Brücken wie der Andrassy-Universität oder beispielsweise die Bewahrung einer Brücke wie des Deutsch-Ungarischen Jugendwerks. Es wäre ein Fehler, ja sogar ein Verbrechen, diese Brücken abzureißen, die Bewahrung und der Schutz der Brücken ist jedoch ein großer Dienst für die Zukunft. Ich schlage vor und wünsche, dass wir diese Aufgabe erfolgreich erfüllen, dass wir das, woran wir glauben: die Stärkung der deutsch-ungarischen Beziehungen, auch dann tun und machen, wenn nicht jeder dafür applaudiert. Damit sollten wir uns nicht beschäftigen. Wir sollten uns damit beschäftigen, unsere Überzeugung gemeinsam, mit Fleiß und Talent zu dienen. Ich hoffe aufrichtig, dass auch dieser heutige Anlass dies tut.

Voltak tetőpontok és mélypontok. Kiemelkedő időszakok és krízisszituációk. De mi a mi feladatunk? Mi a feladata annak, aki nem napi gondokat, fárasztó munkát okozó problémákat vagy éppen ünnepi eseményeket, sokak által nézett tévéinterjúkat lát? Mi a feladatunk nekünk, akik minden körülmények között, jó időkben és nehéz időszakokban a német-magyar barátság és együttműködés hívei vagyunk? Mi a dolgunk nekünk, akik számára nem az aktuális napi, heti viszony a döntő, hanem a hosszú távú és stabil német-magyar kapcsolatrendszer? Vannak elemzők, akik lehetnek semlegesek, pártatlanok és akár a számok nyelvén mutathatják be, mi a jó és mi a rossz, mi az érdek és mi azzal ellentétes. Lehetnek olyanok, akik más területen – legyen az Kelet vagy Nyugat – látják a súlypontot, nem ritkán változtatva saját álláspontjukat is, és hol Kelet, hol Nyugat az éppen aktuális viszonyítási pont. Mi nem ezekhez a csoportokhoz tartozunk, mi nem vagyunk független elemzők és látjuk, hogy mennyi minden változik a világban, meg azt is látjuk, hogy néz ki Európa, a mi Európánk, a mi Európai Uniónk térképe, és ezen belül hol van a térképen Magyarország és Németország. Ezért aztán nem céliránytól függően látjuk, hogy mit tartunk fontosnak és hogy mi a mi hazánk érdeke. Mi igenis vállaltan elkötelezettek vagyunk, elkötelezett hívei a német-magyar kapcsolatok erősítésének. És ez nem jobboldali vagy baloldali kategória. Nem konzervatív, szociáldemokrata vagy liberális aspektus. Ez a *longue durée*, a hosszú időtartam felismerése. A nagyszerű Fernand Braudel tézisének elismerése, hogy vannak nemzedékeken és generációkon átívelő folyamatok és érdekek, és mi látjuk és tudjuk, hogy a német-magyar kapcsolatok erősítése ilyen hosszú távú közös érdek. Ezért

vállalva az elkötelezettséget kívánjuk és akarjuk ennek a viszonyoknak, a német-magyar kapcsolatoknak az erősítését és fejlesztését. Vannak és minden korban is voltak, akik azt mondják, hogy az építéshez előbb bontani kell, hogy az új megalkotása természetesen hozza magával a régi lerombolását. Én nem tartozom ezek közé, én nem vagyok a rombolás híve. Magyarként és európaiként a kontinuitásban hiszek, ezért a mi feladatunk most a meglévő hidak őrzése. Olyan hidak őrzése, amelyek összekapcsolnak magyarokat és németeket, magyar közösséget és német közösséget, magyar egyetemeket és német egyetemeket, olyan hidak őrzése, mint az Andrássy Egyetem vagy például olyan híd őrzése, mint a Deutsch-Ungarisches Jugendwerk. Ezeket a hidakat hiba, sőt bűn lenne lerombolni, a hidak őrzése és óvása pedig nagy szolgálat a jövő számára. Azt javaslom és azt kívánom, hogy sikerrel teljesítsük ezt a feladatot, hogy amiben hiszünk: a német-magyar kapcsolatok erősítésében, azt akkor is tegyük és csináljuk, amikor nem mindenki tapsol ennek. Nem ezzel kell foglalkozni. Azzal kell foglalkozni, hogy a meggyőződésünket közösen, szorgalommal és tehetséggel együtt szolgáljuk. Őszintén remélem, hogy ez a mai alkalom is ezt teszi.